નવી
ચાંદબીબી

અને

ગુલપોરૂ કેદ તથા કુમજાદખાન દગાનો

હીંદુસ્તાની નાટક

આર્ય સુબોધ નાટ મંડલીને વાશતે

બનાવનાર

ખત્રી હીરજી લાલજી

ચોથી વાર છપાવી પ્રગટ કરનાર

શાહ ખીમજી લખમશીની કંપની

[illegible] હક છપના ધણીનો છે.

ખેલ કરવાનો હક આર્ય સુબોધ નાટક મંડલીને છે

મુંબઈ મધ્યે :

રિપોર્ટર્સ પ્રેસમાં છાપીઓ છે.

સને ૧૮૯૭--સંવત ૧૯૫૪.

કીમત ૦।-

નવી

ચાંદબીબી

અને

ગુલખેરૂ ચોર તથા હમજાદખાન ઠગનો

હીંદુસ્તાની નાટક

આર્ય સુબોધ નાટ મંડલીને વાશતે

બનાવનાર

ખત્રી હીરજી લાલજી

ચોથી વાર છપાવી પ્રગટ કરનાર

શા૦ ખીમજી લખમશીની કંપની

મુંબઈ મધ્યે :

રિપોર્ટર્સ પ્રેસમાં છાપીઓ છે.

સને ૧૮૮૭—સવંત ૧૯૪૪.

કીંમત ૦।

આ ચોપડી વિશે સુચના.

મારી ચાંદબીની ચોપડી લોકોને વધારે પ્રોય હોવાથી અને બાહેર દેશાવર ખાતે વધાર ખપ પડવા માટે મેં પ્રથમ ત્રણ આવૃતિમાં નકલ ૪૦૦૦) ખપી ગઇ છે, ને વધારે ખપ હોવાને લીધે ચોથી આવૃતિમાં નકલ ૧૦૦૦) છપાવી બાહેર કાડી છે માટે સાહેબો ખરીદવાને તઇયાર થાવો

પેહેલી આવ્રતિ નકલ ૧,૦૦૦
બીજી આવ્રતિ નકલ ૧,૦૦૦
ત્રીજી આવૃતિ નકલ ૨,૦૦૦
ચોથી આવૃતિ નકલ ૧,૦૦૦

બેત,

નીરદોશ કે ગમત આ ખરે ખરી ભાઇ,
જયાં જોશો ત્યાંકે પઇશાની સગાઇ;
સોબત કરી વેશાની જેણે આપી ધન માલ,
જોશો તમો વાંચી તે પુરસોનો હાલ.
વેશાની સોબતનો આ બન્યો કે બનાવ,
કમતરની કલમમાં છે તેનો દેખાવ;
પુરી કરજો વાંચી અને લેજો તેનો સાર,
વેશાની સોબતનો આ ખરો છે ચીતાર.

ચાંદબી.

હિંદુસ્તાની અને ગુજરાતી નાટક—ત્રણ અંકી.

ચાંદબી—એક બેસવા.
ગુલખેરૂ—એક ચોર.
હુમજાદખાન—એક ઠગ.
બઈઆ—એક નૌકર ચાંદબીકા.
ફુલચંદ—એક વેપારી.
શોભાચંદ—ફુલચંદ વેપારીના મુનીમ.
ફુક્કડ--ચાંદબીકા આશક.
બાદશાહ—શાકી, વગેયરા, વગેયરા.

ચાંદબી.

બાબ પહેલા—પરદા પહેલા.

એક રસ્તા.

ગાના { એકીલા દાખીલ હોતા હયે / ઔર ગાના આતા હયે. }

(તું આ બાન ઝરતા લેમે—એ રાહ)

ગુલખેરૂ—તું કહાં હયે મેરી જાન, મયે દીલદાર હું તેરા,
તેરે હુશનકે બાઝારમે, ખરીદદાર હું તેરા—ટેક.
તું ગુલાબી ગુલ હયે, ચમને ખરંમકા,
તો બાબલ હું મયે ગુલકા, ગુલજાર હું તેરે. તું કહાં.

ગુલચેહરૂ—પુરનુર દીલકી ઝલક મુજે બતા,
હજારો કર સીતમ સનમ, લાચાર હું તેરા. તું કહાં૦
કહીં છુપાતી હમસે તું આસનને, રૂખસાર કો,
એક આસીક લાએ જાનતા, તલબગાર હું તેરા. તું કહાં૦
કયું ન મીલતી મુજસે, તું સનમ સંગ દીલ,
મયેગમે ઉલફતમે ગીરફતાર હું તેરા. તું કહાં૦
કહાંતક કરૂ મયે તેરી, જુસતજુ સનમ,
અયે રફીક દેખતા મુજે તાબેદાર હું તેરા. તું કહાં૦
(રફીક દાખીલ હોતા હયે.)

—ગાના—

(ચોડી ગહ)

રફીક—અયે રફીક ગહે બેફીકર, તું શીરદાર હયે મેરા.
કહે અબોઝ ખાસેક ગમસે સીના ફીગાર હયે તેરા—ટેક.
પતા બતા દે મુજકો ચાહ સંગદીલ શનમકાં,
જાકે કરૂ તલાશ, ફરમાબરદાર હું તેરા. અયે૦
દેતા હું મયે કોલ તુજે કરૂંગા વફા.
સફા કરૂંગા દરદકો, દીલ શાદ કર તેરા. અયે૦
ગમ આલમકુ છોડકે, અબ કર મુજે બયાં,
કેઉ હુવા ગેબએર, દીલ અયે બેકરાર તેરા. અયે૦

—ગાના—

(લે દીલજાન આના જલદ—એ રાહ)

ગુલચેહરૂ—કયા કહું રફીક મયેને, દેખી અજબ નારી,
ના હોતી મુજે તશફી, જબાનથા ભારી.
રફીક—કેઉ કરતા જબાંકો બંધ. છોડદે ગમકો.
કહાં દેખી નાઝની, તુને જાહેર કર હમકો.

ગુલખેરૂ—એક દીન રફીક મેં ગયા શૈલ કરનેકો,
હુર પરીકુ દેખકે, જાન લગી જલનેકો,
થી હુરને કે માનીંદ આંખ, નરગીશ સરમાવે,
વોહ ગતા દીન તસવીર ખાબમે આવે.
રફીક—ના કર જીવકો રંજીદા, સાથ ચલ મેરે,
હો શાદ દીલમે, અએ રફીક અઝીઝ તુ પ્યારે.

ગુલખેરૂ—અએ રફીક બમોઝબ તેરે કહેનપે મએ તેરે સાથ ચલતા, હું તો લાઝીમ હયે તુજકો કે મેહરબાને હો મેરી મકશુદ કે ચમન કો પહોચ દે મયે તેરા હેશાંનમદ રહુગા.

રફીક—અએ અઝીઝ ખુદા કરીમ હયે ચંદ મુદતમે તું તેરી મનજીલે મુરાદકો પહોચેગા અબ સબ ગમકો તેરે દીલશે દુર કર, ઔર ચલ મેરે હમરા. (દોનો જન જાતે હયે)

બાબ પહેલા—પરદા દુસરા.

(એક ખુશનોમાં બાગ ઉસમે ચાંદબીકા મહેલ)

[ચાંદબી અપની સાહેલી કે શાથ કુચ બાતાં કરતી હયે ઔર દરવાજેપે એક ભઈઆ ખડા હયે]

ચાંદબી—અએ પ્યારી સહેલી ઇનદીનો આફતાબકી ગરમી ઇતની તો હદસે ઝાદા પડતી હયે કે દીલ બેતાબ હુવા હયે, કુબ બરસાદ આયગા કે મુઝે ફગર હો.

સાહેલી—અએ મેરી લાડલી તેરી ગરમી કુચ ઔર કીસમકી હયે? વો તેરે આશકકે આને શીવાય મીટનેકી નહીં.

—ગાના—

(આજ શામ મોહેલીએ બાંસલી બજાઈ—એ રાહ.)

ચાંદબી—કાસીદા તુ જાકે ખબર લાદે મારે ઇઆરકી,
લાદે મારે ઇઆરકી તું લાદે મારે ઇઆરકી. કાસીદા•

ચાંદબી—ઇશ્કારકી જુદાઇમે જાતી હયે જાન જાન રે,
રહેમ કર મુઝપે ખબર લાદે દીલદારકી. કાસીદા૦
બહાર જોબનકી જાતી હયે ઇન્તઝાર તેરે શીવાય,
બગેયર માલી બાગમેં મામલ હું ગુલઝારકી. કાસીદા૦
તડફ તડફરે ન જાવે દીનકટે ગમખ્વારીમે,
ગીરીઆંમે કરૂ રાતો દીન લેલે ખબર લાચારકી. કાસીદા૦
જાનીકી જુગત જુમે જાર ઝહદકા સીંદા.
હમેશા ન માનુગી તેરા લાદે ખબર ઇશ્કારકી. કાસીદા૦

—ગાના—

(એક ચતર નાર કર કર—એ રાહ.)

ચાંદબી—મોહે કરકે પ્યાર, ગયે સૌજન દુવાર—ટેક.
મોહે આઓ આર, સુનરે સજની,
અએસો ડાઘ લગે દીલ મોરે જલે. મોહે૦
કરે અરઝનાર આવો મોરે દુવાર,
કરૂ ઇન્તઝાર ઇન્તઝાર સુનરે સજની;
આઇ જોબન બહાર પીઆ છોડ ચલે. મોહે૦

[ગાના બંધ હોતા હયે, ઔર ચાંદબી ખુમારીએ
ઇશકમે મસ્ત હો બયેઠતી હયે ઔર એક
સાહેલી ઉનકે બદનપે ગુલાબ વ અતર
છીડકતી હયે.]

(ગુલએરૂ બાગકે બાજુસે દાખીલ હોતા હયે.)

ગુલએરૂ—અયે કાતીલ કાતીલ, તુ મુજે કત્લ કર ચુકી.
અબ નીગાહે સમસીર છુપાના કયા ભલા.

—બેત—

ગુલએરૂ ચોર મેરા નામ, જેહાંમે મશહુર
આયા હું માશુકકે ખાતર હુમ ઇશ્કમે ચકચુર.

એક શહેરમે દેખી નાઝની ન નવ જવાન,
ખાતર મયે જીસકે ભટકતા હું બીઆબાન.
દીઆ દીલ લીઆ છીન મેરા શબ રોકરાર,
અબ મીલા મેરી માશુકસે અએ પાક પરવર દીગાર.

(નાગાહ બાગકો દેખકે)

સુભાન અલ્લાહ માનીદ બકાવલી કે બગીચાં તો ઇઆ ખીલા હુવા હયે. (ચાંદની દેખકે) આ હા, કયાં ચાંદસે મુખડેકી ઝલક ઝીસ નાઝો અદાસે સોનેરી ખુરશીપે બયેઠી હયે, ઇસકે ભવોની કમાન પલકોકે તીરસે દીલે આશકકો નીશાંન કરતી હયે. દોનો ઝુલફોંકે નાગ ડસનેકો દીલે આશકકો બતલા રહે હયે દોનો રૂખશારકુ દેખકે બાગમે ગુલાબભી શરમીંદે હોતે હયે. લબ લાલીન માનીદ ગુલ લાલા કે ખીલ રહે હયે.

—બેત—

કયાં કરૂં ઇસ પરીકી સીફતકા બયાં,
તારીફમે મેરી હયે કમઝાર ઝબાં.
જવાનીકે બાદલ મયે છુપા હયે મહાતાબ,
ઇન ગરમીસે હોશનસે દાલ હુવા હયે બેતાબ.

અએસા હસીન ચેહેરા રૂએ ઝમીન પર મેરે દેખનેમે અબતક ન આયા ઇસકે હુશનકા તબ મેરે દીલકો બેતાબ કરતા હયે વોહ લાલાં ફામ લબોંકી ચહામે જી મેરા બેખુદીસે ગીર પડા હયે. ઔર અતીશે ઇશ્કસે સીના ચાક હુવા હયે. હા! જબ તક ઇસકે અહેવાલસે બ ખુબી વાકીફ ન હુગા તબતક હીયાંસે આગે કદમ ન રખુગા (બાગમે દેખકે) કોઇ આદમીભી નઝર નહી આતા કે ઇસકો મયે પુછું. (ભઇએકુ દેખકે) અએ ભઇઆ, અએ ભઇઆ જરા હીયાતો આ.

ભઈઆ—કહા ચાહતા લગાવત હો. કહા તોકો ખબર નહી કે એ મકાંન ચાંદબીકા હયે.

ગુલખેરૂ—ના ! એહી મેરી જાન, આપ જી હયે તેરેપે ખુરબાંન અગરચે એહ હુર પએકર મેરે હાથમે આવેતે કયા ફીર બંદેકે તગદીર ખુલ જાવે. ઉમએદ, ઉમએદ, આપ આજ મેરી બર આવ દીલ દરદમંદ અબ કર તું સબર. (ભઇયાંકુ) અએ ભઇઆ, ઉસે જાકે કહેદે કે બહારસે કોઇ સૌદાગર આપકી મુલાકાત કરનેકુ આયા હયે.

ભઈઆ—કહા તેરે નોકર હયે જો ઉસે જાકે કહેદે.

ગુલખેરૂ—સચ હયે કે તું મેરા નોકર નહીં. (નોટ બતાકે) લેકીન ઇનકા તુ નોકર હોગા. ભઇઆ જરા પીછાડી હાથ કરતે.

ભઈઆ—કહા હુમ બાંચ ખાવત હયે

ગુલખેરૂ—નહી નહી નોટ પચાતે હોગે (નોટ દેતા હયે)

ભઈઆ—(નોટ લેકે) નહી નહી ભઇઆ હમકો ના ચાહીએ અછા અપ ઉસકો જાકે કયા કઉ.

ગુલખેરૂ—ઉસે જાકે અએસા કહેદે કે બાહરસે કોઇ સૌદાગર આપકી મુલાકાત કરનેકો આયા હયે

ભઈઆ—જાનાતો હમારે બાપદાદેભી ના સીખેથે અએ ગા જાકે કહદુ કે દરવાજેપે કોઇ સૌદાગર આકે ખડા હયે

ગુલખેરૂ—બહોત, ખુબ.

ભઈઆ—(ચાંદનીકે પાસ જાકે) બાઇ સાહેબ, દરવાજેપે કોઇ સૌદાગર આકે ખડા હયે વોહ તુમે પુછતા હે.

ચાંદની—(ગુલખેરૂ દેખકે) હા, હા, કયા ઉસકા નુરાની ચહેરા ઇસકુ દેખ મેરે સીનમે ઇશ્કકી આગ ભડક રહી હયે.

—બેત—

પુછેગા મુજકો તો મયે દેગી જવાબ,
ભઇઆ ઉસે અંદર દાખીલ કર સીતાબ.

ભઈઆ—(ગુલખેરૂ કુ) અએ હજરત આપકુ હમારે સર-
મર અંદર બોલાવત હો.

ચાંદબી—(ફીકે) આઈએ જનાબ બયેઠીએ.

ગુલખેરૂ—હા સરકાર આપભી બયેઠીએ.

ચાંદબી—દીનમે વકાન હયે કે એનપે આદમની મેરા મુસ્તાક હયે. અબ મયે કીસ તરેહ અપને દીલકા રાજ ઇસસે બોલું.

—બેત—

ઇશક કયાસે હયે, કીસી કામીલસે પૂછા ચાહીએ.
કીસ તરેહ જાતા હયે દીલ, બેદીલસે પુછ ચાહીએ.
અએ શાકી શરાબકા સીસા હાઝીર કર ઔર એક જામ
ભર જનાબકો દે

ગુલખેરૂ—(જામ લેકે) અએ શોહરે આફાક અગર હુકમ મોતાબ મૌઝબ હમારે રેવાઝ કે મયે તુઝે એક જામ ભરદુ.

ચાંદબી—(મશકુગ કર) બા ખુશીસે

(ચાંદબી ઔર ગુલખેરૂ અપસમે શરાબ પીતે હયે)

ચાંદબી—(પાન બનાકે) લીજીએ જનાબ.

ગુલખેરૂ—(હાથમેસે લેકે) અહા કએસે નરમ નરમ હાથ હયે, અએ નાઝુક બદન આજ બાદ મુદતસે આપકી તારીફ સુન રયા હુ કે આપ ગાનેમે બડે ચાલાક ઔર જેહાનમે મશહુર હો, તો એક અએશા ગાના સુના કે હમારા દીલ ઝરા બેહેલાઇએ.

ચાંદબી—બહોત, ખુબ.

ગુલખેરૂ—ચલ છએર છએરે તેરે ખુલ ગુલી અવાજકુ.

—ગાના—

(મેઠા પ્રાણુ મનૈયા સજની—એ રાહ.)

ચાંદબી—શુનો પીઆ, પ્યારે દીલજાની,
મયે તુજપે ફીદા કર જાન, હોજાઉ ખુરબાની—ટેક.
ભોલા ભોલા સુરત મીઠી મીઠી મુરત,
અદાએ બાકી ચહેરા નુરાની. શુનો.

આંદબી—મધ ભરી અંખીઆ દેખી સમનકી,
હરન હુવે ખુરબાની — શુનો૰
તોહેંમાન સજના મોકુ ચેન નાહી,
પીયા બીન જીઆકુ હએ શાની — શુનો૰
ઉલફતમે આફત અએસી ન દેખી.
કોઉ કટે મોરી જીંદગાની. — શુનો૰
સીતમ હયે કએસા સનમ હએ મુજપે,
જુદાઇ દીલમે કોઉ ઠાની. — શુનો૰

ગુલખેરૂ—અએ સરકાર તુમારે શીરી હલકસે મયે ન્યાહેલ ખુશ હુવા હજી ચાહાતા હયે કે એક ઔરબી સુનુ.

આંદબો—એ જનાબ દીલોજાનસે શુનાતી હું.

(ગાના ગાતી હએ.)

—ગાના—

(દેખો દેખો બંગાળેકી—એ રાહ.)

ગયા યાર મેરા અબ કોઇ નહી,
ગઇ રૈન મોકુ તો ચએન નહી. — ગયા યાર.
સુની સજન કએ સીવાએ હવેલી,
સનમ સુન એ જીંદગી અબ ભાતી નહી — ગઇ રૈન૰
અરે હમાર ઉલફતમે આફત એ કએસી,
કછુ ન પેને ભરકે મે સોઇ નહીં. — ગઇ રૈન૰
અગર હમાર આવે આવે છાતીસે લગાઉ,
કરૂ હાર ગલે કામ એ છોડુ નહી. — ગઇ રૈન૰
કરૂ જાન ખુરબાન અગર દીદ દેખુ,
મુજે માલે દૌલતકી પરવા નહી.. — ગઇ રૈન૰

ગુલખેરૂ—અએ માલીક મયે તખતે ઝમીપે હુવા બીહીસ્ત ના હુયમે રશકે ચમન અવાઝ, આદમકે હલકસે નીકલી ના

બીહીશ્તકે હુરો કે જલસે આઇ અએ ગેતી પનાહ કરીમ કાર સાજ. પોહ વખત કબ આએગા કે એ ખુલ ખુલ મુજે મીલે બન સગોદે સરાબથી બદન મેરા ઇતના તો ખુશીસે ખુલ ગયા કે અબસ બન કપડોમેભી નહીં સમાતા. અએ સરકાર જએસી આપકી તારીફ સુનીથી વએસાહી તુમારા કામ હયે. અબ મએ પુછતા હું કે આપકા મુબારીક નાવ કીઆ હયે.

ચાંદબી—અએ જનાબ ચાંદબી કરકે હમારા નામ હયે.

ગુલખેરૂ—બહોત ખુબ આપ કીસીકે તાબેમે હોવા નહી.

ચાંદબી—અએ મેહેરબાન ઇસી શહેરકા એક હમજાદખાન કરકે ઠગ હયે ઉસકા મયે આશના હું લેકીન રાતકી નહી દીનકી હું.

ગુલખેરૂ—બહોત ખુબ. (દીલમે) મુજેભી રાતકી જરૂર હયે (ચાંદબીકુ) ઔર હમારે તાબેમે આપ રહોગે.

ચાંદબી—બા ખુશીસે, મએ આપકી હું.

ગુલખેરૂ—(નોટ ગીનકે) અએ ચાંદબી લીજીએ હમાર. ખ હે. મહીનેકા દરમાઆ બસ હે હજાર રૂપઇએ હયે (દીલમે) ચોરકું કુચ દૌલતકી પરવા નહી. (ચાંદબીકુ) સુન એ ચાંદબી વસલકી રાત કરીબ આને ઇતની મેહેરબાની કર.

ચાંદબી—અએ શએર દસ્ત, મએને તુજપર બોહોત મેહે-રબાનગીકી હયે કે રઝા તુજકો મરે ગુલસનમે શએર કરને કીદી અબ જયાદા કયા ચાહાતા.

ગુલખેરૂ—સચ હયે કે હસ ચમન રશકે ઇરમીકી મહક અબ તક કીસી ખુલ ખુલ નેનલી મગર અએ ગુલર મએ માઇલ હું ગુલ-બદનકા ફીર મુજે ગુલસે કયા ગરંઝ તેરે ગુલ્હ સીઆ કામકે કાકુલકી આગે સુમ્બુંલ કયા ચીજ હયે. મુકાબીલા ફકત તેરે પેએ રહનકી ખુશબોકા ઇસ ગુલીસતાનકા કોઇભી ગુલ ન કર શકેગા મકદુર નહી બન નરગીશોકી કે તેરે ચશ્મે બહેરકે રૂબરૂ દમ માર

મુઝે મા ાસ ભલાઇકે બગાબરી તેરે રૂખશારકી કરે જબ અ-
એસી ખુબીઓંસે આપ પુર હો તો ફીર લાઝીમ હયે કે તું મારી
ખુશબોસે એ બેકલ બુલ બુલકે કરાર દે.

ચાંદબી—અએ મેરે માહન મેહેરબાંન તુમારે શીરીન સુખનપે વાર ઔર કુરબાંન હોતી હું અએ પ્યારે કલ વસ્લકી રાત હોગી.

ગુલખેરૂ—અએ ખુબસુરતી કે બાગકે નવેહબાર ગુલ અબ મયે રૂખસત ચાહતા હું.

ચાંદબી—આવ અએ મેરે મેહેરબાંન.

ગુલખેરૂ—હા મેરી જાન (બાજુપે) આહ ઇન ચાંદકે ટુકડેકુ છોડકે જાનાજી મેરા ચાહાતા નહી કૌનસે કમબખતકા જી ચાહે કે અએસી ખુશનુમાં જાયકો છોડકે ચલા જાય. (ચાંદબીકે પાસ જાકે) ચાંદ ચાંદ મેરા જી ચાહાતા નહી કે જાન તુજે મે છોડકે જાઉ પર અએ મેરી આરામજાં મએ કલ આકે મીલુગા.

(જાતા હયે.)

બાબ પહેલા—પરદા તીસરા.

(રસતા.)

[હુમજાદખાન દાખીલ હોતા હયે ઔર સામનેસે ઉનકે રફીક આ મીલતે હયે.]

હુમજાદખાન—કયુ દોસ્ત તુમ કયાં જાતે હો.

પહેલા રફીક—એ રફીક તુમારે ઘરપે હમ આતેથે ઔર તુમ હમકો દીખાઇ ભી ચલે એ તો ઠીક હુઆ અબ કહી સૈર કરનેકા ઇરાદા હયે.

દુસરા રફીક—શેહર કાનેકી બાત છોડદે ઔર હમજાદખાનકે સાથ જાયગે ઔર કુચ અછે અછે ગાને સુનેગે (હમજાદખાનકુ કહેતા હયે) અએ રફીક આજ હમકુ કોઇ જલસેમે લેકે ચલ. ઔર ગાનેકી બાહાર બતા.

હુમજાદખાન—અએ દોસ્તો પએછાન તો મેરી સેંકડો દીવાનોપે હયે લેકીન આજતો મેરી માશુકકે વાહ જલસા હયે તો વાહ મએ તુમે લે ચલું. પર કુચ અસરફીઆ તુમારી પાસ રખીઓ. કીઉકે મયે તુમ દોનોકુ વાહ શેઠ બનાઉગા ઔર મેં તુમારા નોકર બનવુગા.

પહેલા રફીક—મેરે પાસ દસ હજાર અસરફીઆં હયે સો મયે તુજે દેતા હું. ઔર મયે જબ ગરકુ જાઉ ઉસ વખત તુ મુજે દે દેના.

હુમજાદખાન--સુન અએ રફીક જલસેસે ઉઠેગે પીછે મેરે ઘરકો આએંગે વાહસે મયે તુજે દસ હજાર અશરફીઆ દે દુગા. યેકીન આતા હયે કે નહીં.

બીજો રફીક—દસ હજાર તો ક્યાં લેકીન દસ લાખ હો તેબી હમે એકીન હયે.

હુમજાદખાન—તો જરા આપ ઠેરીએ, હીઆ મયે ગાડી લેકે આયા. (જાતા હયે.)

પહેલા રફીક—(દુસરેકો) અએ રફીક ગાડી લેને ગયા વો અબતક કોઊ નહીં આયા.

દુસરા રફીક—મએ ક્યાં જાનું કે વો અબતક કીઉં નહી આયા.

પહેલા રફીક—દસ હજાર અસરફીઆં મયે તેરે પાસસે બઊગાં.

દુસરા રફીક—મગે એક દમડી દેનેકા નહીં.

પહેલા રફીક—મગે તેરી ચમડી લઉગાં અબ મેરે સાથ તો ચલ કે વોહ કઉનસી રાહેસે ગયા ઉસકુ દેખે તો સહી.

(દોનો જાતે હયે.)

આંક પહેલા—પરદા ચોથા.

(ચાંદબીકા દીવાનખાના)

[હમજાદખાન દાખીલ હોતા હયે]

ચાંદબી—આઇએ શેઠ.

હમજાદખાન—હા દીલબર આપ ખુશતો હો.

ચાંદબી—(મુસ્કુરાકર) ભલા શેઠ મયે પુછતી હું કે આપ આજ કયાં ગયેથે જો દેર લગ ગઇ.

હમજાદખાન—સુન અયે દીલબર મેરે રફીકોને મુજે આજ દાવત દીથી તો મગે વાંહ ખાનેકુ ગયાથા. કયા હરકીસમકે ખાને પકાએથે ઔર સરાબકા દૌર ચલ રહાથા.

ચાંદબી—(મુસ્કરાકર) અયે પ્યારે દીલદાર મુજકો વાંહ યાદ કીથી.

હમજાદખાન—અયે જાન તુજકો તો મગે દમપે દમ યાદ કરતા હું. પર અયે ચાંદ અબ સબ બાતે છોડ દે ઔર કેઇ અએસા ગાના સુના કે સરાબસે મસ્ત હુવે બદનકો આરામ હો જાય.

ચાંદબી—હાં શેઠ મયે સુનાનેકુ તઇઆર હું.

—ગાના—

દારૂડી.

પીલે મેકો જામ બાલમ પીલે મેકો જામ,
પીનેસે હોવે આરામ બાલમ;
ક્યું બયેઠે બનકે બેકામ બાલમ.
મયેકે પીનેસે આરામ હોવે ઔર પડે ખુબ ચેએન,
પ્રીતમ પ્યારો સેજપે, ફીર જાવે બાશીમે રહેન. બાલમ
સાજન બાંગા છેલ છબીલો પીવે મેકો જામ,
રોશન હોવે રજની સબ્બીરી ઔર મીલે આરામ. બાલમ
પ્યારેકી મએ રાહ દેખું કબ આવે પીઆ,
ન દીદ દેખું દીલદારકો મેરા જલ જલ જાએ જીઆ. બાલમ
બાતર તેરે મયે દીવાની સુનરે તું બાલમ,
હીઝરમે હએરાન હું કરૂ આહઝારીવ ગમ. બાલમ
ભરભર મયેકો જામ મએ દેતી પીવે મેરો દીલદાર,
તુંઇ રસીલા તુંઇ છબીલા તુંઇ ગલેકો હાર. બાલમ
જોર ઝપટ મોસે સોવે લપટયો છલબલ હે ભાતી,
ન આવે દીલભર સેજ પરતો ગમશે ફટે છાતી. બાલમ
અરે પ્યાર લગાકે પ્યારા તુને લીઆ મેરો દીલ છીન,
પ્રીત લગાકે છોડ ગયો મએ રોતી હું રાતો દીન. બાલમ

અંત્રા,

દારૂ તો માર પીએરે રાતા રાએ નેન,
શુતો શહેઓ જાગશે તો થાશે રંગની રેન. બાલમ
ઘોડા મેરા કમ ચલેરે દીન થોડા ઘર દુર,
શેજા છોટી કામીની મારૂ જોબન જાએ ભરપૂર. રાજા.
શાંજ પડને શાહેઓ મારો દારોડી પીવા જાએ,
અડધી રાતે આગણે આવે મારો નાજુક જીવ ઘભરાએ.

ઊંચે પાએ ઢોલીઓ ઢીલી પડી નવાર,
શાલુડો રંગ ભીંજીઓ કાંઇ રમાઓ રાજ કુમાર.
રાત પડેને શાહેબા નારો નાવે સુવા ઘેર,
શોકનડી ઘેર જઇ સુવે મારી આંખમાં આવે ઝેર.
દારૂ તો દગ દગ કરે રે પીએના કરે પુકાર,
ભર દેવે મરગ લોચની તમે પીઓને રાજ કુમાર. રાજન
સુરજ થાને પુજ શારે ભાં મોતીરે થાર.
દો ઘડી મોડા ઉગજે મારો સાહેબ એત શીકાર, રાજન
આંબ તડે જીઆર જલેરે કોઆલ ફેરાદે.
આવાગુડી ઝડીઆ લગી કાંઇ ભાડો ઝકાદે. રાજન
દારૂડાનાં શગમાં કાંઇ ફેલ મડયા બે ચાર,
લાખ ટકાનું ઝુમખું ગઉ શોક નડીને હાથ. રાજન
ઊંચાં નીચાં શીખડાં મારાં ચડયે ન જાએ,
ફેજો મારો કંથને મને ગોદીમાં લઇ ચડી જાએ. રાજન
હાજર ખોડો હાથમે કાંઇ ઉભી શરૂની નાર,
શાન કરી હું આપુ તમને આવો મગ દીલદાર. રાજન
પ્રેમે પધારો પાતિજી મારા મેં પાથરીઆ છે પલંગ,
રશીઆ મગ રશથા ભરયા કાંઇ આવી ઉદાગો રંગ. રાજન
તેં વાતોછે કાકડી કાંઇ મેં વાવ્યું ખડબુચ,
તેં રાખી તારી જાતડી તારે મેં રાખ્યો રજપુત. રાજન

હુમજાદ ખાન—અપે નાઝુક બદન માનીદ ભુજ ભુજકે હલકા એક ઔરતના શુના.

—ગાના—

બાદે પંજાબી લોગ—એ રાહ.

આંકણી—હમ આજે બસંત બહાર વાસે મયે હોરી ખેલુંગી,
ભર ભર માર રંગ હાથ પીચકારી લે જાઉંગી.

ગુલ ગુલાબ ગુલ શીતંમ ચમેલી કલીઆં મંગાલુંગી,
સજ સોલે સીનગાર ફાગ મેં બનઠન બયેઠુંગી કબ
કેશરકો સબ રંગ બનાકે સાંજન કો ભી ન્હાઉંગી,
અપને અંગનમે બેલ રંગ ગગનોમે ઉડાવુંગી. કબ
પીઆજો આવે દરશ દીખાવે બલૈયા લઉંગી,
વજે વજેકી કલીઆં સેજ ગુલશનમે બીછાઉંગી કબ
નહી ચએન મોહે રએન પીયાબીન કીસેતન કઉંગી,
પીઆ બીન સુની સેજ આગ ગુલસકો લગા દુંગી. કબ

હુમજાઃબાન—અએ નાઝુક બદન તેરે બન શીરી હલકસે મએ નીહાએત ખુશ હુવા હું.

—બેત—

ચાંદ ચાંદ તું શાખઃ હયે એક ખુલ ખુલ,
ફીદા હયે શીરીંજ આપે હજારો ગુલ.

(ગુલબેર દાખલ હોતા હયે)

ગુલબેરૂ--(ઠગકો દેખકે) હા! એ કૌન કમબખ્ત મેરે મકાનમે આકે બયેઠા હયે હા, મગદુર હયે કીનકી કે મેરે મકાનમે દાખીલ હો શકે. અએ ચાંદ ચાંદ તું બેવફા તુહ, બસ લાઆનત હયે તેરા ઉલફતપે અએ બેમરવત બેહયા એહી તુને હે હઝાર રૂપીએકા બદલ દીઆ.

[ચાંદની ગુલબેરૂકે પાસ જાકે સમજાતી હયે.]

—બેત—

ચાંદની—(પ્યારમે ખફા કીઉ હોતા હયે આશકારે આલમ,
મયે હુ યાર તેરી કયા નહી તુજે માલુમ.
બાનકી હયે કૌનસી મ્યનેન માની આપરી,
કમ હુએ હમે મેહરબાંન કીઉ મેહેરબાંની આપકી.
મેરે હુશનકે ગુલશનકી મહક તુહી લુટેગા,
મુજ ખુન ખુનકા ફીકર મત કર વો જુર જુરકે પરેઆ.

—બેત—

ગુલખેરૂ—અએ ચાંદ દીલો જાનસે તું ચાહતી હયે મુજકો,
તો ખાતર તેરી મોહોબતકે મએ કહેતા હું તુજકો.
દોચાર ગારો કરનેસે હોગી ખરાબી આપકી,
ઇજ્જત જાએ જેહાંનમે વોબી ખગબી આપકી.
અબ સમઝ અગે નાઝનીન રખકે ચવન,
પ્રીતકો નીભાના હયે બડા કઠણ.

ચાંદબી—અએ પ્યારે ગુલખેર ગુસ્સા છોડદે સીતાબ અબ મેરે મકાંનપે જાકે જરા બયેઠીએ જનાબ.

(અંદર જાતી હયે)

ગુલખેરૂ—અરમાન અરમાન અબ આઇ બર મેરી ચાંદ ઔર ઠગકી હયે જુદાઇ હમેરી. અબ મએભી જાકે બયેઠતા હું મયે ઇનસે કુચ ડરનેકા નહી. (બાજુપે) દમપે સુમાર રખના ચાહીએ.

(ગુલખેરૂ ગુસ્સેસે બયેઠતા હયે.)

ચાંદબી—(ધરમેસે) અએ જનાબ ખાના તઇઆર હયે ઔર શરાબ મોજુદ હયે. આપ ખાનેકુ ઉઠીએ.

ગુલખેરૂ—(પીછાડી દેખકે) બહોત ખુબ મેરી જાન મુજેભી જરા ભુખ લગી હયે.

—ગાના—

હુમજાદખાન—ખાનાતો તૈયાર હયે અબ ઉઠો મેરે દોસ,
નાનખટાઇ ઔર કબાબ બીસકુટ શરાબમા હયે જોસ.
ગુલખેરૂ—આયા હએ કીસ વાસ્તે કીઉ કરતા હએ ઝીઆદી બાત,
ચુપ ગધે તું બયેઠ નહી તો મારૂંગા ભર લાત.
હુમજાદખાન—એ દમ કીસે તું બતલાતા, ચુપ ઉલ્લુ કે સરદાર
ઘરમે મેરે આકે કાઉ કરતા હયે તું તકરાર.

ગુલખેરૂ—બસ ઝબા એ ઝહેરી બંદ કર તેરી, ચુપ ચુપ ઉલ્લુ
ચાંદ જેસી ચાંદનીકા તું નોકર મયે શેઠ. [બયેઠ,

હુમજાદખાન—ચંદા મેરી માશુક હયે, ઔર મયે હું ઉસકા યાર.
શીકલ તેરી મત બતા મુઝે નહી તો મારૂગા બદકાર.

ગુલખેરૂ—ચંદા ચતુર વોહ પ્યારી હયે મેરી તુઝકો મારે લાત
અયે ચોર ચંદાકા નામ એક શીરતું કૌનસી બદજાત;
ચંદા તુજકો ચાહતી નહી વોહ મુજકો ચાહાતી ખાશ

ચાંદની—(ગરમેશે આકે) ચુપ ચુપ દીવાને કીઉં—
લડત મયે ખડી તુમારે પાશ,
ન કરો બાતાં બેશરમી તુમ કરોજી અપના કામ,
ચએન મઝે ઔર ખુશી ખુશાલીમે હીઆ કરો આરાંમ.
મયે માશુક હું આપકી તુમ દોનો મેરે યાર,
દૌલત ઝીઆદી લાવે ઉસકી મએ હું તાબેદાર.

હુમજાદખાન—સચ બાત હયે દીલભર તુમારી શર્ત મએને કબુલકી પર મેરી એક તકરાર હયે કે જીશ વખત મએ મેરે સૌદેકુ જાઉંગ, ઉશી વખત ઇનકો મેરે શાથ રહેના ચાહીએ. ઔર જો કામ મએ ફરમાવું ઓ બેતકરાર બજાના ચાહીએ.

ગુલખેરૂ—અયે મેહેરબાન તુમારી શરત મએને બે આંખોશે કબુલકી, પર સુન અએ મેરી બુલબુલ જીસ વખત એ બંદા કામકો જાયગા ઉસ વખત ઇનકુ મેરે તાબે રહેના ચાહીએ.

હુમજાદખાન—અએ ચાંદની અબ મે રૂખશત હોતા હુ અએ મેરી જાન તેરી શરત બજાકે મએ થોડો દીનોમે આ મીલુગા.

ગુલખેરૂ—(ગુસ્સેસે) ચલ જા જા હીઆસે કોઇ દીન ગલીમે મીલીઓ મએ અછછી મીઠાંઇ ખીલાઉંગા. (ચાંદનીકે) અએ ચાંદની અબ મુઝેભી રૂખશત દે.

ચાંદની—હા અફસોસ અએ મેરે દીલકે શરૂર કયામે તુઝે રૂખશત! (ગમગીન હો ખડી હયે).

ગુલખેરૂ—ચાંદબી કાજી ચાહાતા નહી કે મુઝકો હીઆશી રૂઅશત દે. બેપેર મએ ખડા હું (ચાંદબીકો) અએ શકરૂલબ કયું લબકો ખોલતી નહીં. —બેત—

જાન જાનતો એહી જાન, ઔર મેરી જાનતો તુહી હયે,
મુસલમીન દેખે ઇદકા ચાંદ, ઔર મેરા ચાંદ તો તુહી હયે.

—ગાના—

ચાંદબી—લે દૌલત આના ઝમદ મેરે દીલજાની,
મે શીવાએ તેરે ફીરગી બનકે દીવાની.
ગુલખેરૂ—કાણીં હોતી દીનમે દીલગીર મેરી તું તુરાની,
મયે હુવા હું આશક દેખ તેરી પગ્મેશાની.
ચાંદબી—નહી ઇસી જહાંમે યાર તેરા કોઇ શાની,
તુઝ ગયે મુઝે નહી ચએન રહેન હએ રાની.
ગુલખેરૂ—રખ ચાંદા તેરે પાસ મેરી એ નીશાની,
દે રજા ખુશીશે જાત ના હો પસેમાની.
ચાંદબો—રખતી હું ચશમોશે યાર તેરી મયે નીશાની,
તેરે દફાહો દુશ્મન ખુદા તેરા નીઘેબાની.
ગુલખેરૂ—જાતા હું ચાંદ મએ રખીઓ મુઝપે મેહરબાંની,
ઝર ઝહવેર લાકે કરૂ તુઝપે ખુરબાની.
ચાંદબી—અએ પ્યારે પ્યારે જાકે ફીર ઝદદ આઇએ.
ગુલખેરૂ—અએ મેરે અરમાનકે ગુલશનકે ખીલતે ગુલે ગુના
બ ખુદાં કરીમ હએ ચંદ મુદતમે મયે આકે મીલુગા
જાતા હું ચાંદ મયે જાતા હું. (જાતા હયે)

—બેત—

ચાંદબી—છટકેમે ચુએ આએ હયે, હએ હયે ભોલેભાટ,
હસે હયે શીકનજેમે અબ મયે ધુંડુગી દાનોકા ઘાટ.
(જાતી હએ)

દરોપશીન

આખ દુશરા—પરદા પહેલા.

—એક રશતા—

(હમજાદખાન વ ગુલખેર દાખીલ હોતે હયે)

હમજાદખાન—અએ રફીક કોઇ એક કબરસ્તાનમે જા ઔર વહાસે એક બચેકો લેકે આ. (સાંમને દેખકે) દેખ દેખ દોસ્ત વોહ મઇએત લેકે કબરસ્તાંનમે જાતે હયે તો ફીર તું ઉસકે પીછે પીછે ચલજા ઔર સુન વોહ મઇએતકુ ગાડકે જાયગે પીછે તું ઉસ કબરસ્તાનમે જાના ઔર વોહ કબરકુ ખોદકે ઉસ બચેકો નીકાલના ઔર ઉસકુ અછે કપડે પહેનાકે મેરે પાસ લેકે આ.

ગુલખેરૂ—બહોત ખુબ ઝનાબ ઔર બચ્ચેકુ લેકે આતા હું સીતાબ. (દોનો જાતે હયે)

આખ—દુશરા પરદા દુસરા.

—કબરસ્તાન—

(બોહતશી કબર નઝર આતી હયે ઔર ગુલખેર દાખલ હોતા હયે)

ગુલખેરૂ—(ડરકે) અએ ખુદા અબ મએ કીઆ કરકે ઇસ કબરસ્તાનમે દાખીલ હું. (કુછ અવાઝ સુનકે) શાએદ હીઆં શેતાન હએ ઔર ભુતખી હોગે અબ મએ કબરકે પાસ કએશા જાઉ ઔર વોહ બચ્ચેકુ કએસે નીકાલું. મએ વોહ જાઉ ઔર મુઝે વોહ આ જાવે તો મયે કયા કરૂં, હા અફસોસ કે અએસી સખ્ત શરતે મએ અબતકતો ન કીથી પર અએ ખાંદખી ચાંદખી તેરે ખાતર મયે હયેરાન વ પરેશાન હુવા હું.

—બેત—

જો હોગા ખુદા મુજપે મહેરબાન,
તો જાઉં હીઆંસે સલામત બર આવે અરમાંન,
અબતો જોહોશો હો.

(કબરકે પાસ જાતા હયે ઔર બરચેકો
નીકાલકે બાહેર આતા હયે.)

આખર મઐ ઇન બલાસે બચકે આયા હું અબ જાઉ,
મએ હમજાદખાનકે પાસ કેઉ કે વોહ મેરી રાહ દેખતા હોગા
(જાતા હયે)

બાબ દુશરા—પરદા તીસરા.

(હમજાદખાન દાખીલ હોતા હયે.)

હુમજાદખાન—ગુલબેરકુ વોહ મઇએતકે પીછે ભેજા વોહ અબતક કીઉ નહીં આઆ. ખુદા ન ખાશતા કહી બલામે ન આ જાય. (ગુલબેરૂ દાખીલ હોતા હયે)

ગુલબેરૂ—અએ હમજાદખાન હજારો બલામેસે બચકે આપકા હુકમ બજાકે આયા હું.

હુમજાદખાન—(બરચેકુ દેખકે) સુન અએ ગુલબેરૂ અબ હીઆંસે કુચ કરના ખુબ હયે. ઔર નઝદીકકે શહેરમે એક બડા બેપારી હયે ઉસકી પહેડીપે જાના ઔર વહાંસે કુછ અસબાબ લેકે ફીર ઘરકુ ચલેગે.

ગુલબેરૂ—અએ રફીક ઇન બચેકો કેહાં રખેગે ગરમે જીતા હોતા તો બાતે કરતાં ઔર અપને સાથ બયેઠ રેહેતા. પર શાહેબ મયે અજાયબ હોતા હું કે ઇસમરે હુવે બચેકો આપ ક્યાં કરોગે

હુમજાદખાન—અએ ગુલમેરૂ દાન રમજશે આબતક તું ના વાકીફ હયે અબ ચલ આ મેર સાથ મજેહતો ધનકી આગે હયે.

(દોનો જાતે હયે.)

બાબ દુસરા—પરદા ચોથા.

(એક પેહેડી)

(ફુલચંદ શેઠ અને તેના મુનીમો, શોમચંદ, માંણેકચંદ, નેમચંદ અને બીજાઓ બેઠાછે.)

ફુલચંદ—અલ્યા નેમચંદ શોમચંદ કીમ નથી આવ્યો એ ચોં ગીયોશે,

નેમચંદ—પેલા બોબીરાવ નવાબને તાં ગીઓશે પેલા હારના રૂપીઆ લેવાને તે હમણા આવશે કંઇ કામ હોયે તો મને કહોને શેઠ.

ફુલચંદ—કોય નહી, જા તું તારી જગાએ બેસ.

(શોમચંદ દાખલ થાયછે)

ફુલચંદ—કેમ અલ્યા શોમચંદ આટલી બધી વાર ચોં ગીઓતો જે.

શોમચંદ—શેઠ પેલા બોબીરાવ નવાબને ત્યાં હારના રૂપીઆ લેવા ગયો તો ને તેને બીલીઆંનના ચાર પાંચ થાન મંગાવેલા છે.

ફુલચંદ—ચેટલા રૂપીઆ લઇ આવ્યો.

શોમચંદ—શેઠ પચીશ હજાર રૂપીઆ લાવ્યોછું, (ભેતાને) અલ્યા નેમચંદ બોબીરાવ નવાબના રૂપીઆ વીશ હજાર જમે કર બાકીના શા બાતે ઉધાર. (દીલમાં) પાંચ હજાર ઘેર મોકલ્યા.

(રામચંદર દાખલ થાયછે)

રામચંદર—(બે શોદાગર શાથે) શેઠ ઇ સૌદાગરલા દહાબાર લાખ રૂપેયાચા માલ પાયજે તીઆલા તુમી સોધ કરૂન દયા.

ફુલચંદ—(સોદાગરોને) આવો શેઠ બેશો.

હુમજાદખાન—બહોત અછા આપણી બયેઠીએ, (બેસેછે)

ફુલચંદ—અમ આપતો બેછો. (બેસેછે) કહો શેઠ તમે કીમ આવ્યાછો ને તમારે શું શું લેવાનું છે, જરા કહો

હુમજાદખાન—હમારે હીઆં હમારે બયેટેકી શાદી હયે, ઉશ વાશતે શાદીકા અસબાબ લેને આયે હયે.

શોમચંદ—ઠીકશે, ભલે આવીઆ શીરદાર. આ કુણશે.

હુમજાદખાન—એહ હમારા નૌકર હએ.

શોમચંદ—એનું નામ શુ છે?

હુમજાદખાન—ઉસકા નામ જાફર કરકે હયે.

શોમચંદ—અને શરદાર તમારૂ શું છે!

હુમજાદખાન—હમારા નામ ખોદાબક્ષ હયે.

શોમચંદ—ઠીકશે નામતો બઉ મજાના છે. (દીલમાં) એવાં નામતે કુણે નાખ્યા હશે એક રાંડનો કાફર ને બીજો રાંડનો ખુદા બક્ષ શેઠ એને તમે ઓડખ્યા.

ફુલચંદ—નારે શોમચંદ તું ઓડખેચ કે?

શોમચંદ—અરે હુતો ઇના દાદાની દાદીના કુંટુંબને ઓળખુછું. અરે આ અલા બક્ષનો છોકડો ને ખુદાબક્ષ નામ છે ને આતો પેલા જાફર બીબી કોફર.

ફુલચંદ—ઠીક ઠીક ઓડખ્યા ચીમ શેઠ બોલો હવે શુ શુ નીકાલુ.

હુમજાદખાન—શેઠ કપડેતો હમે ઉમદે ઔર અછે લેનેકે હયે મગર પહેલે એક કામ કીજે ઇએ હમારા લડકા શેરોકે બેજાર હુવા હયે ઉસ વાસતે આપકે ઘરમે જુનાતો હોગા, લેકીન હમે બતાઇએ કે ઉસમે બચેકો સુલાવે ઔર પીછે આરાંમશે સૌદા કરેંગે.

શોમચંદ—એ શીરદાર અમે તો વાણીઆ છીએ એ તો તાંબુતના દાહડામાં મશલમાન ફુલા ફુલા કરે.

ગુલખેરૂ—અયે મેતા તુ ઝુલેમે નહી સમજતા.

શોમચંદ—ના ભાઇશાબ હું ઝુલામાં નથી સમજતો.

ગુલખેરૂ—ખયેર તું સમજતો નહી તો મયે તુજે સમજાતા હું, શુન તુમારે ગુજરાતી લોકમે બચેકો શુલાતે હયે ઉસકુ તુમ કયા કહેતે હો.

શોમચંદ—ઉશને તો હમ હીચકા શાંગતા હોવીઆ.

ગુલખેરૂ—તો કમબખ્ત મયેભી એહી કહેતા હું.

શોમચંદ—ઠેક ઠેક શેઠ આપણા ઘરમાં પેલું શોકરાને હેંચાડવાનુ શે તે માંગેછે.

ફુલચંદ—તારે ઘમ ભશી મરની કે પોલણું પોલણું.

શોમચંદ—પાલણુ તે શુ શેઠ.

ફુલચંદ—પાલણું તે ગોડીઉ શોકરાને શુવાડવાનું.

શોમચંદ—તારે ઘમ કહેને કે હેંચકો હેંચકો, ચાલ એ અલ્યા જાફર હેંડ મારી સાથે તને હેંચકો બતાવું.

(તેનો હાથ પકડેછે.)

ગુલખેરૂ—ચલ દુરશે બાત કર હાથ મત લગા. હમારા સરદારકા લડકા બીદાર હો જાયગા.

શોમચંદ—ચામ કાંઇ ઢેડાભેડા છીએકે શુ અમોતો વોનીઆ શીએ વોણીઆં ચાલ હેંડ મારા પાછલ હેંડને અરે રાંડના હેંડને

(જાયછે.)

ગુલખેરૂ—(છોકરાંને શુવાડીને) અએ મેહેતા તેરે શેઠકા ઘરતો બહોત અચ્છા હયે. પર વોહ ખીડકી કે પાસ ખડીથી વોહ કોનથી મેહતા.

શોમચંદ—એ અલ્યા એતો મારા શેઠની અલી હતી.

ગુલખેરૂ—અએ બનીએ અલી કયા ચીઝ હયે કુછ ખાનેકી હયે.

શોમચંદ—અલી એટલે બાયડી.

ગુલખેરૂ—હં હં હં બીબડી બીબડી.

શોમચંદ—અરે નહીં, આ રાંડનો પથરનો ભમરદો કાંથી મલ્યોછ શાંભડ જો જાણે મારા શેઠનો સસરો તેની છોકડી તે મારા શેઠ સાથે પરણાવી એટલે થઇ અલી.

ગુલખેરૂ—અરે દીવાને ઉસકો તો હમ કહેતે હયે કે શાદીકી ઔરત.

શોમચંદ—તોરે મેં પણ દ્રમજ સાંગતો હોવીઆ ને નકામાં માથા ફોડીઆ. (શેઠ પાસે જઇને) શેઠ શીરદારના છોકરાને સુવાડી આવ્યો.

ફુલચંદ—બોલો શેઠ મોતીના છડા, બાલીઓ, વીંટીઓ, હીરાની વીંટીઓ એ બધા સામન તમારા દાબડામાં પેક કરો હવે શું લેવું તે કહો.

હુમજાદખાન—અબતો કોઇ ઉમદે પયેગ્રન નીકાલીએ.

ફુલચંદ—શોમચંદ આ શેઠને બેગણુ જોઇએ છીએ.

શોમચંદ—શરદાર બેગન જોઇતાં હોય તો શાક ભાજી વાળાને ઘેર જાઓ અહી કાંઇ વેગણ વેચતા નથી.

ગુલખેરૂ—અરે ભલે આદમી હમ અમીર હયે શો કુછ બૈગન ખાતે હએ.

શોમચંદ—તારે તમે શું પથરા ખાવોછો.

ગુલખેરૂ—અરે ઉલ્લું હમ તો નાનખતાઇ ઔર કવાબ, બીસકુટ ખાતે હયે.

શોમચંદ—થું થું થું થું.

ફુલચંદ—ચીમ અલ્યા શું છે.

શોમચંદ—અરે આ રાંડનો એઠું એઠું બોલછે, નાન ખતાઇ ને કવાબ—રામ, રામ, રામ.

ફુલચંદ—અલ્યા શામચંદ તું ખાએછે કે શું?

શામચંદ—અરરર રામ, રામ, રામ, શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન અમો એ ખાઇએ કે શું!

ગુલખેરૂ—અએ ગવારા કે ગવાર

શામચંદ—તું ગામનો કુમાર માનુ સંભાળીને બોલ.

ગુલખેરૂ—તો હમારા શીરદાર તેરે પાસ પાઉમે પહેનનેકે પયેજન માંગ રહા હએ ઔર તુ કહેતા કે બેગન અએ પથ્થર કે ભાઇ, તેરે શેઠકે ઘરમે ઔરત હયે યા નહી.

શામચંદ—મારે શેઠને ઘેર કોડત નથી.

ગુલખેરૂ—ખુદ પનાહમે રખે ઇન બનીઓસે અએ મેહેતા તુમારે ગુજરાતી લોકકી ઔરતાં પાઉમે પહેનતે હયે ઉસકુ કયા કહેતે હએ. (ઠયેર કર) હાં હાં દેખ એ અઠાસીએ અઠાસીએ.

શામચંદ—અરે હરે હારે હા. ઝાંઝર, ઝાઝર મારા શેઠની અલી પેહેરીને ઝમક ઝમક હેંડેસે તે ઠેક ઠેક, શેઠ ઘનેતા અઠાસીઆ જોઇએ છીએ.

ફુલચંદ—અલ્યા શામચંદર પેલી તીજોરીમાંથી અઠાસીંઆ લાવતો. (લાવેછે.)

હમજાદખાન—(અઠાસી રખકે) પયેજનતો હમને રખે અબ દુપટે કોઇ તોફા દેખકે મંગવાઇયે.

શામચંદ—તોફાં હમે નથી વેચતા. એતો સોપારીવાલાને ત્યાં જાવો.

ગુલખેરૂ—અએ અકલકે બાડદાન તોફા મેં નહી સમજા

શામચંદ—બાડદાન જોઇએ તો બંદરમાં જઓ.

ગુલખેરૂ—અએ બનીઆ કહાં તક મએ તુજે સમજાઉ.

શામચંદ—અને હું પણ કહાંસુધો તારી સાથે માથુ ફોડુ.

ગુલખેરૂ—સુન, તોફા ઉસે કહેતે હયે કે જો ઉમદી વ ઊંચી ચીઝહો ઉસે કહેતે હયે તોફા અબ સમજા કે નહીં.

શોમચંદ—સમજો સમજો, ઊંચી આભલાથી મોટી.

ગુલખેરૂ—અબ સબ બાતે છોડદે. ઔર મેરે સરદારકે સીર પેચ બાહીએ વોહ દે દે.

સોમચંદ—(શેઠને) શેઠ ઇનેતો પાઘડી જોઇએચે, તેને એ લોક શીડપેચ ને મદીડા કહેછે. (મંદીલ આપીને આંકડો કરેછે.)

ગુલખેરૂ—અએ મેહતા તેરે શેઠકી પહેડીમે સબ મહેતાને લાલ પાઘડી બાંધી હયે ઔર તુને કાલી કયું બાંધી હયે ભલા.

શોમચદ—ઇ એમસે ભઇશાબ કે અમારા શેઠનો બાપ મરી ગીયો છે તેથી સોગ પાડયો છે. (હસેછે.)

ફુલચંદ—સોમચંદ શેઠનો આંકડો કરોછે, તે આપ ને રૂપીઆ ચુકાવી લે.

શોમચંદ—આંકડો, પેપડો, બધુ તઇઆર છે. લો આ આંકડો દશ લાખ દશ હજાર દશસો દશ રૂપીઆ દશ આના દશ પોઇ થઇ, ચુકવી આલો.

હુમજાદખાન—શેઠ આંકડેમે કુછ ફરકતો ન હોગા મયે તુમારે એકીનપે એ આંકડેકા હીસાબ ચુકા દેતા હું.

ફુલચદ—અરે શાહેબ એતો શું પણ અમારે તો ગાયકવાડ શરકાર શાથે એટલોતો વહીવટ થાયછે કે મહીને દહાડે ઓછામાં ઓછો ચાર કરોડનો આંકડો થાયછે.

શોમચંદ—ને સાહેબ એ આંકડો ચુકવવાને હું જાઉછુ.

હુમજાદખાન—બસ, બસ મેહતા. તેરે કહેનેપે ઔર તેરે શેઠકે ઇમાનપે મયે હીશાબ ચુકા દેતા હું. (ગુલખેરૂકે) જાફર એ અસબાબ લેકે જા ઔર વો તીજોરીમેસે અસરફીઆંકી થેલીઆ

લેકે આ. ઔર યે અસબાબ વો સંદુકમે ડાલકે રવાને સહેર બાંદ્યાકે કરદે ઔર અસરફીઆ લેકે ઝલ્દ આ.

ગુલખેરૂ—આઆ મેહેરબાંન.

શોમચદ—શુ શેઠ ઇનો નોકર રૂપીઆ લેવા ગીઓ.

હુમજાદખાન—શેઠ હમારા નૌકર અસરફીઆ લેને ગયા તે સહી પર તીજોરીકી કીલી તો મેરે પાસ હયે, તો આપ મયે ખુદ જાતા હું ઔર અસરફીઆ લેકે આતા હું. (ઉઠીને જાયછે)

ફુલચંદ—સોમચંદ આ શીરદાર રૂપીઆ લેવા જાયછે.

શોમચદ—કોઇ નહી, કોઇ નહી. ઇનો છોકડો આપણા ઘરમાંછે, તે શેઠના છોકરાને મુકીને ચોં જવાનો છે.

છોકરો—(ફુલચંદને) બાપા, બાપા પેલા શીરદારનો છોકરો પોરણામાં મરી ગીઓ છે.

ફુલચદ—અરરર, સોમચંદ હવે ચીમ કરીશુ.

શોમચંદ—અરર શેઠ હવેતો મરી જઇશું એ શેઠનો આવસે ને એના છોકડાને માંગશે.

ફુલચંદ—શોમચંદ હવે શું કરીશું. (રડેછે) (ને ઠગ આવે છે) ઓ મારા બાપ એતો આવ્યા.

હુમજાદખાન—શેઠ લો તુમારે રૂપીએ ઔર મેહેતકુ ભેજકે હમારે લડકેકો મગવાઇએ.

ફુલચંદ—(કાંપતો કાંપતો) શોમચંદ આ શીરદારને કહેકે ઉમ થઉ ને બેચાર હજા રૂપીઆ લેતો માંડી વાળ.

શોમચંદ—(ઠગને) એ શીરદાર ઓમ આવો તમારો લાંકડો તો મરી ગીઓ હવે તમે કહો તેમ કરી આપું.

હુમજાદખાન—કયા, હમારા લડકા મર ગયા ફીને મારા મેહેતા ઝલ્દ કહેદે નહી તો તેરી કમબખ્તી આઇ દેખ.

(ગુસે થાયછે.)

શોમચંદ—કમબખ્તી મારા શેઠની કે ઇને મારી નાખ્યોછે ને કમબખ્તી એની અલીની કે ઇના ઘરમાં છોકડો હતો, મારી કમબખ્તી આવેતો પછી મારી નાની અલી મારા નામના છાજીઅ લે.

હુમજાદખાન—શેઠ હમારે લડકેકો બુલવાઇએ.

ફુલચંદ—(મુગો થઇને ઉભો છે.)

શોમચંદ—શીરદાર સાબ ઇને કેશરી પાક આલો નહી તો શીઆડાનો મેથી પાક આલો કે શરદી ગરમી બધુએ મટી જાએ ને કોન પણ ઉઘડી જાય.

હુમજાદખાન—મેરે દીલમેભી ઇએહી તદબીરથી કીઉકે કુછ શુનતાહી નહીં.

શોમચદ—(શેઠને મારે છે) મારા શેઠને મારતો ના, મારા શેઠને મારતો ના.

ફુલચંદ—ઓ મારા બાપરે. (નાશી જાયછે)

શોમચંદ—શીરદાર તમારે છોકડો મરવાનો તેતો મરી ગીઓ હવે કાંઇ પાછો આવે તેમ નથી. હવે તમે કહો તે હું આપુ ને અમારા શેઠને માફ કરો.

હુમજાદખાન—અએ મેહેતા મયે બહોત દીલગીર હોતા હુ કે મેરા નુરે ચરમ ઇસ દુનીઆકો છોડકે ચલા ગયા. અબ ધન દઉલતકુ કયા કરૂ, અફસોસ સદ હજાર અફસોસ.

સોમચંદ—શીરદાર તમે દીલગીર ના થાઓ હશે કાંઇ નહીં ચાશે હવે હું તમારા છોકડાને બદલે બે લાખ રૂપીઆ ને બે વહાણ આપુછું એ ઉપરાંત તો મારા શેઠના ઘરમાં બીજી પુજી કાંઇ નથી નહીતો તે પણ આપી દેત.

ગુલએરૂ—અએ મેહેતા તું હુશીઆર વ દાનાવ હયે નહીતો મએ કામમે તુમ સબકો ફાંસીઆ જાએ. અબ ચલ દેવો રૂપઇએ ઔર જાઅ. (ગુલએર ઠગકો સમજાતા હયે.)

શોમચંદ—હા ચાલો. (લઈ જાયછે.)

ફુલચંદ—(છુપાતો આવેછે) કેમ શોમચંદ શું કીધું એ શેઠના નાશી ગીઆ કે ?

શોમચંદ—અરે તમારા પાપમાં મારાતો બાર વાગી જાતને મારી અલી રડતા રેત, પણ મેં વહાણ ને મેં લાખ ડુબીઆ આપીને કાઢી મેલા.

ફુલચંદ—અરરર મારા બાપરે, શત્યારનાશ કાહાડયુ (પોક મેલેછે.)

શોમચંદ—ઓ શેઠના બાપરે. (રડેછે)

અલી—મેં તમને કહ્યુ જે એ પીટયો મેહેતો તમને ભીખ મંગાવશે ને જુવો મંગાવી ને હજી પણ એ મુવાને કાહાડી મેલો નહી તો હું મારા બાપાને ઘેર નાશી જાઉછું.

ફુલચંદ—નારેના તું વલી કયાં જાયછે, ઇને કાહાડી મેલુછુ (મેહેતાને) જા અલ્યા સોમચંદ મારે તારૂ કાંઇ કામ નથી તેં મને ભીખ મંગાવી. (રડેછે.)

શોમચંદ—હજીતો કાચલી લેવડાવીશ.

અલી—જો મારો પીટીઓ હજીતો કાચલી લેવડાવાનું કહેછે, કહાડી મેલોછો કે નહીં.

શોમચંદ—મારો પગાર ચુકવી આલો.

ફુલચંદ—કોની પાસે પગાર માંગેછે.

શોમચંદ—તમારી પાસે ચાકડી કરીછે, કાંઇ રમત કરી નથી ને પગાર નહી આપેતો ફરીઆદી કરીશ.

ફુલચંદ—જા જા કર ફરીઆદી જા.

શોમચંદ—જાઉછું હો, જાઉછું હો, જાઉછું હો, તમારી અલી વેચાવીશ. (જાયછે)

ફુલચંદ—ચાલ મારી અલી, ચાલ ઘરમાં જઇએ (મેડેલ
હું જાણીશું હો સંભાળજો. (જા

(પરદો પડેછે)

બાબ દુસરા—પરદા પાંચવા.

એક રસતા.

(ગુલએર દાખીલ હોતા હે

ગુલએરૂ— અએ માલીક માલીક, મએ મેરી અરમા કબ પોંહચુગા વોહ હમજાદખાનને તો એક પાનીગેકા ઘર મા ઔર દશ લાખકી દોલત ચાંદબીકા બેટી અબ વોહ ચાંદબી કે હાથમે ન રહેગી પર ઉમીદ હયે મુજકો કે ઉસ ખુલ ખુબસે કર તરાહાંસે હાથમે લાવું. (ઠયેરકે) હમજાદખાનકો ખીલે ઔર રસી લેનેકો ભેજા વેહ અબતક કયું નહી આયા.

હમજાદખાન—શીરદાર આપકા ફરમાન બજાકે મએ અયા હું ખીલે ઔર રસીભી લેકે આયા હું.

ગુલએરૂ—હમજાદખાન અબ સુન મયે તુજે એક બાત કહેતા હું કે તું અપને દીલમે હુશીઆર રહેના, કયું કે બાદશાહકે મહેલમે ચોરી કરનેકી હયે. તો ફીર ઉસ મહેલકે દરવાજેપે બારા ઘંટે બજતે હયે તો વોહ બારા ઘંટે બજનેકે સાથ બારા ખીલે મારકે આહીસતા આહીસતા ઉસ મહેલપે ચડ જાના ઔર શીનેરી દીવાનખાનેમે બાદશાહ શોયા હયે, સમજા હુશીઆરીસે એક બાજુપે છુપકે બયેઠના મયે મેરા કાંમ કરકે ફીર તુજે ચેતાઉંગા.

હમજાદખાન—(એક બાજુપે) અરરરર મેરી કયાં કંમબખ્તી લગી કે મયે ઇનકી સાથ આયા અએ કંમબખ્ત ચાંદ તુને

મુઝકો ફસાયા અબતો હીંમત રખના ચાહીએ નહીતો દશ લાખકી દૌલત જો દી હયે વો ભી જાએગી (ગુલએરકુ) અછા સાહેબ મએ બહોત ખબરદારીસે રહુગા ઔર તુમ કહોગે વહા છુપકે બયેઠુગા

ગુલએરૂ—ઠીઉકે વાંહ કુછ બનીએકા ગર ન હયે વહાં તો ચોરીકા કામ બડા સખ્ત હયે ચલ આ મેરે પીછે.

(દોનો જાતે હયે)

ડ્રૅાપસીન*

બાબ તીસરા—પરદા પહેલા.

બાદશાહકા મેહેલ

[વજીર, અમીર, સબ બયેઠે હયે ઔર બાદશાહ અપને નસેમે બયેઠા હયે]

બાદશાહ—અએ વઝીર આજકી શબ મઝેદારી વ ચયેનમે ગુજારીગે તો કોઈ અછી ગાનેવાવાલી હો ઉસ બુલાનેકો સાકીકુ ભેજ

વઝીર—બહોત ખુબ શાકી ઝલ્દ જા ઔર ચાંદબીકુ બુલા લા.

શાકી—અછછા જનાબ. (જાયછે)

બાદશાહ—(નશેમે) વઝીર અબ તક જલસા કયુ નહી શરૂ હુવા.

વઝીર—શાકીકો મયેને ભેજા હયે વોહ અભી આએગા.

(ચાંદબી આતી હયે, સલામ કરકે બયેઠતી હયે.)

બાદશાહ—(ચાંદબીકો) ચલો છેડો તુમારે શીડી હલકકો ઔર કરો ખુશી ઇન મહેફીલકો.

—ગાના—

ચાંદબી—તાજે તખ્ત ઔર બાદશાઇ સારી-
આજમ પનાહ હો તુમે મુબારક. ટેક.
તારી કતેરી હોવે જહાંમે જહાંપનાહ વાહ તુમે મુબારક
રજો મુહોબત દફા હો તુમસે,
રહેમ ખુદાકી હો તુમે મુબારક. તાજે તખ્ત૦
તુમારે હુકમે અરમાન હમારી,
કરે હાંશીલ ખુદા તુમે મુબારક. તાજે તખ્ત૦
કયામત તક કાયમ રહે તખ્ત શાહકા,
દુઆ હયે દેવા હમારી હો તુમે મુબારક. તાજે તખ્ત૦
(ગાના બંદ કરકે પાન બનાતી હયે)

બાદશાહ—(નસેમે) વઝીર ગાના બંદ કયુ હુવા.

વઝીર—યએ મહેરબાન આપકે વાસતે ચાંદબી પાન બનાતી હયે. (ચાંદબીકો) ચાંદબી ચલો અબ કુછ ગરબીઆ હોરી કુમરીકુ છેડો.

ગોકલીએ લઇ ચાલો—એ રાગ

હોરી ખેલુ મેં કીનકે શંગ પીઆ ઘર નાહી અપના ટેક.
હાલત તમારી શુનોરી શંખીઆં,
બેયરન ભઇ મોકો અખીઆં. પીઆ૦
શંગકી શહેલીઆ ખેલ હોરી,
વો દેખ જલે જાન મોરી. પીઆ૦
સોનેકી મોરી બની પીચકારી,
હીરે જડીત શબ સારી. પીઆ૦
ફાગણ ફલ્યો ફુલીશે સજન,
તડફ તડફ જાએ રજની. પીઆ૦
શબ રંગ ફીકો પીઆ બીન બેયેના,
નાપેનુ જહેર ઓર ગેયના. પીઆ૦

જોબનકી બાહર પીઆ બીન છાતી,
ઉબલ ઉબલ રહી છાતી. પીઆ૦
દરશકો તરશત અંખીઆ હમારી,
આપ બાકે મરૂં મેં કટારી. પીઆ૦
[સબ મીજલસ ખુશ હોતી હયે, ઔર બાદશાહ
અપને દીલમે બહોત ખુશી હોતા હયે]

—બેત—

બાદશાહ—વઝીર વઝીર, દીલ હુવા હયે ખુશાલ,
આરમાન કયા એ રખતી મયે કરૂગા નીહાલ.

વઝીર—જહાંપના મએ પુછતા હું. (ચાંદબીકો) અએ ચાંદબી શાહાકા જી બહોત ખુશીમે આયા હયે, તુમારા જી ચાહે વોહ માંગલયો, તુમારી અરમાન બર આવેગી.

ચાંદબી—અએ નામવર સાહેબ હમારે ગાનેસે આપ ખુશી હુવે, ઔર મહેફીલસે મુઝે આફ્રીન મીલી એહી મયે અરમાન રખતીથી. બસ અબ ઝયાદા કયાં માગું નામવરકી નીશાની મીલ જાએ તો બસ હયે.

વઝીર—અએ હમારે શરકે તાજ દીલમે આવે વોહ દીજીએ મયેને પુછાતો સહી પર મુહુશે કુછ કહેતી નહી.

બાદશાહ—અએ વઝી અપને ખજાનેમેસે એકસો અશરફીઆ દે, ઔર મયે મેરે ગલેકા હાર મેરી યાદગારીકે લીએ દેતા હું. (હાર ઔર અસરફીઆ દેતે હયે).

(ઔર ચાંદબી જાતી હયે)

બાદશાહ—શાકી મહેલકે દરવાજે સબ બંધ કરદે અબ મયે સો જાતા હું, તું હોશીઆરીશે ખડા રહે.

શાકી—અછા સાહેબ તુમારા ખીદમતદાર બંદા હજુરીમે હાજર રહે. (શાહ સોતા હયે ઔર શાકી ખડા હયે.)

ગુલખેરૂ—(દાખીલ હોકે) સુન, હમજાદખાન તું ઉશ જાએ કે ચુપકા ચુપકા બયેઠ. મયે તુઝે પુકારૂ ઉસ વખ્ત તું આના (બીચાર કરકે) અબ ઇસ મહેલમે એક શાકી શીવાય ઔાર કોઇ નહી. (એક બાજુપે ખડા રહેતા હયે.)

બાદશાહ—શાકી હુકા ભરકે લા.

શાકી—અછા જનાબ. (હુકા લાતા હયે)

ગુલખેરૂ—બસ અબ એહી તદબીર કરૂકે શાકી અબકે ફીર હુકા ભરને જાવે ઔાર મયે ઉનકે પીછે જાઉ કે ઉસકા દમ આખર કરૂ.

બાદશાહ—શાકી ફીરકે હુકા ભરકે લા, આજ મુજે નીંદ કયું નહી આતી ભલા.

ગુલખેરૂ—(બાજુસે) નીંદ નહી આવી તો કંમબખ્તી તુમારી

શાકી—બહોત ખુબ.

[શાકી જાતા હયે ઉસકે પીછે ગુલખેરૂ જાકે ઉસે માર દાલતા હયે ઔાર હુકા ભરકે લાતા હયે]

ગુલખેરૂ—લીજીએ સાહેબ ઉકા ભરકે લાયા હું.

બાદશાહ—કોઇ કીસ્સેકી બાત સુના કે મુજે નીંદ આવે.

ગુલખેરૂ—અછા સાહેબ સુનીએ એક બાદશાહ અપને મહેલમે સોયાતા જબ આધી રાત ગુજરી તો નાગાહ ઉસ મહેલમે એક ચૌર દાખલ હુવા. બાદશાહકે પાસ એક શાકી શીવાય ઔાર કોઇ નહી થા તો ફીર વોહ ચોરને શાકી હુકા ભરને ગયા ઉસકે પીછે જાકે ઉસકો મારકે બાદશાહકાં શાકી વોહ ખુદ બનકે આયા ફીર બાદશાહકુ નીંદ લગી ઔાર જો બાદશાહને અસબાબકી પેટી પલંગકે નીચુ રખીથી વોહ ઉઠાકે ચલા ગયા.

બાબ તીસરા—પરદા દુસરા.

એક રસ્તા

(ફકડ અછે કપડે પહેનકે ચાંદકે પાસ જાતા હયે)

—ગાના—

(તફરકા હોતા હયે અએસાબી ગુલનંદામ કબ)—એ રાહ

ફકડ—ચાંદકી જુદાઇમે અબ જાન મેરી જાતી હયે,
રોશન દીદ બતા મુજે અએ પ્યારી કીઉં સતાતી હયે. ચાંદકી
શરમીંદા ગુલાબ હોતા હયે દેખ રૂખશારેકો,
ચશ્મકો દેખકે નરગીશભી શરમાતી હયે. ચાંદકી૦
મોહ ખુસોમે વોહ હયે નાઝની રશ્કે ચમન,
જુલ્ફ કાલી દેખકે ખુલ ખુલભી બલજાતી હયે. ચાંદકી૦
દમપે દંમ કરતા હું યાદ જાન કીઉ મીલતી નહી,
હયે શીકલ રશીલી વોહ તશવીર મુજકો ભાતી હયે. ચાંદકી૦
ચાંદશે મીલું મયે જાકે તો હોવે આરાંમો ચેહેન,
વસ્લકી કબ રાત હો અરમાન અએશી આતી હયે. ચાંદકી૦
(જાતા હયે)

બાબ તીશરા—પરદા તીશરા.

[ચાંદબી અપને ખુમારી ઇશકમે બયેઠી હયે
ઔર ફકડ દાખીલ હોતા હયે.]

ચાંદબી—આઇએ મેરે ફકડ.

ફકડ—હાં હમ સદા રેહેતે હયે, અફ્કડ કીઉં સરકાર આપકી તબીએત તનદુરસ્ત તો હયે.

ચાંદબી—હાં મગર મએ કબકી તુમારી રાહ દેખતી બયેઠી હુ

કુક્કુડ—અએ જાન તુમેરી રાહ દેખકે બયેઠીતી તા મએ તુમે આ મીલકે નહી. અએ ચાંદબી મુઝકો મેરે પીદરકી દહેશત બહોત લગતી હએ ઉસકે લીએ મએ તેરે પાસ આનેકુ નહી શકતા.

ચાંદબી—અએ મેરે પ્યારે અબ કહીજાના નહી રાતો દીન મેરે ચશ્માપે રહો ઇએ મકાંન તુમારા હયે.

કુક્કુડ—અએ ચાંદ આજ મેરા જી ચાહતા હયે કે તેરા શીરી હલક શુનુ.

ચાંદબી—અએ જાન દીલો જાનશે સુનાતી હું. (ગાતી હયે)

—ગાના—

(મુસતફા ભાઇ મેરા દીલઆરા)—એ રાહ.

ચાંદબી—હીઝરમે અએ પ્યારે જાન મેરી જાતી હયે,
રશકે ચમનકા ગુલ હયે તુ તસવીર તેરી ભાતી હયે. હીઝ૦
જીકો નાહીં ચએન મેરે જબસે વોહ ગયા સનમ,
લાખોમે હયે તુહી દાના ન અકલ મેરી પાતી હયે. હીઝ૦
લબતો મયેને દેખી તેરી ગોયા માનીદ ગુલસી હયે,
જી કર ખુરબાન તુજપે અરમાન યએસી આતી હયે. હીઝ૦

(શંભાલો તેરેગે અદાકો જરા શુનોતો શહી)—એ રાહ.

ચમનમે આયેહો પ્યારે જરા શુનોતો શહી,
ઉડાવુંગા ગાનેકી ખુશબો હવા શુનોતો શહી. ચમન૦
ન હોગા જેહાંમે કોઇ ઉમ્માર આપકે બાદ,
કરેગી ખુશમે ઓજકે જબા શુનોતો શહી. ચમન૦
હુવા હએ દરદ મોહબતકા કયા કઉ તુમશે,
બતાયો કોનશી ઉનકી દવા શુનોતો શહી. ચમન૦
બીમારી શખત હયે જી હાલ તુમશે કયા બોલુ,
કો શુનતા નહી મેરી શદા શુનોતો શહી. ચમન૦

મરીજ મેરેકા હકીમ કોઇ મીલ જાવે,
હેસા ન માનુગી ઇનકા ભલા શુનોતો શહી. ચમન૦
યેકે હકીમ હયે દવાજો ઉનકી દેદેકે,
આશક આ જાએતો દરદ દફા શુનોતો શહી. ચમન૦

[ગાના શીરૂ હયે, બાહરસે કુછ અવાઝ શુનેકે ગાના બંદ કરકે સુનતી હયે.]

ગુલખેરૂ—(અંદરશે) અએ ચાંદબી દરવાજા ખોલ.

ચાંદબી—હાં હાં ખોલતી હું.

કુક્કડ—(ઘભરાકે) ચાંદબી વોહ કોન હયે.

ચાંદબી—અએ જાન જાન, ઘભરાતા કીઉ વોહતો મેરા શેઠ હયે જો મએને તુઝકો કહાંથા કે દોલત લેને ગયા હયે વોહ દોલત લેકે આયા હયે.

કુક્કડ—અયે ચાંદબી મુજે હીયાંસે બાહર નીકાલદે નહી તો કહી છુપાદે. (કાંપકે) તોબા કહી મુફ્ત મેં મારા જાઉગાં.

ગુલખેરૂ—(જોરશે અંદરશે) ચાંદ ચાંદ દરવાજા ખોલ.

ચાંદબી—આતી હું, આતી હું, ઠયેરો. (કુક્કડકો) અએ પ્યારે પ્યારે એ ચદર ઓડકે ચકી પીસને બયેઠજા. અયે જાન ઘભરાના નહી મયે ઇન દોનોકા અછા રસ્તા કરૂગા.

(કુક્કડ ચકી પીસને બયેઠતા હયે.)

ચાંદબી—(દરવાજા ખોલકે) દીલદારે મન મએ કબકી તુમારી રહા દેખકે બયેઠી હું.

ગુલખેરૂ—(ગુશેમે) કીઉ ચાંદ દરવાજા ખોલનેકુ દેર લગ ગઇ

ચાંદબી—(આંખ મસલતે મસલતે) અએ પ્યારે પ્યારે મયે સોઇથી ઓર મુઝે ખાબ આયા ઇન અછે ખાબકી એહી હકીકત હયે કે મયે પાન ખાતે ખાતે પલંગ પર સો ગઇ ફીર કયા દેખ માંજરા કે આપ દરવાજેપે આકે ખડે હો ઓર મુજે પુકારતે હો

અએ સુનકે મએ ખાબશે બીદાર હુઇ ઔર દરવાજા ખોલેકે દેખતી હુતો અએ મેરે ચસ્મોકે તારે શાએદ આપ હી નજર આએ.

ગુલખેરૂ—અએ ચાંદ મયે દુરકી મંઝલ કરકે આયા હુ અએ જાન ખાના જલ્દ તૈયાર કર.

ચાંદબી—અએ અઝીઝ ખાનાતો તૈયાર હયે લેકીન અએ મેરે પ્યારે મયે પુછતી હું કે મેરી શરતકે માફક તુમ દોનોમેસે ઝીઆદી દૌલત કીસકી હયે.

ગુલખેરૂ—અએ જાન ઝીઆદી દૌલત મેરી હયે મએ ખાના ખાકે ફીર તુજે બતાઉંગા તું અજમાઇશ કરીઓ.

હુમજાદખાન—સચ હયે ચાંદબી કે ઝીઆદી દોલત ગુલ-ખેરૂકી હયે.

ગુલખેરૂ—(ચાંદબી) મગદુર નહી ઇનકી કે મેરી બરાબરી કરે.

—ગાના—

ચાંદબી—ઝીઆદી દૌલત હયે તેરી અએ મેરે ગુલખેર સનમ,
મેરે ખાતર અએ પ્યારે કયેસા ઉઠાયા હયે સીતમ.
ગુલખેરૂ—તેરે જુલ્ફોને અયે જાની મેરા દીલ છીન લીઆ,
દામે ઉલફતમે મેરે દીલકો તુને કયેદ કીઆ.
ચાંદબી—અએ મેરે જાન બસ અરમાન બરાઇ મેરી,
દીલકો ખુશ કર અએ પ્યારે અબતો હો ચુકી તેરી.
ગુલખેરૂ—તેરે નયેનોને અએ જાની મુજે દીવાના કીયાં,
પર ન મહોબતમે મએને વસલકા એક જામ પીયા.
ચાંદબી—આ મેરે ગુલખેરૂ તુજે હાર ગલેકા મેં કરૂ,
મીઠી બાતોપે મેરી જાન મયે ખુરબાન કરૂ.
(ઠગકુ)—મીંઆ છે પાંચ ગીનો અબ તુમારા કામ નહી,
બાત ઇએ શરમકી આશકકો હીવાં આરામ નહી.

હુમજાદખાન—કીસ લીએ જાઉગા મયે ચાંદબી તું સુનયે જરા,
તેરી ઇન ચોરકી છાતીપે આગસ રહુગા ખડા.
ચાંદબી—ખડે રહો બાહર મીયા હીઆશે છોડકે તકરાર,
મેરે ગુલખેરૂ શીવાય ગયેરકી નહી દરકાર.
હુમજાદખાન—દી હયે દશ લાખકી દૌલત ચાંદબી તુઝેકો,
બેશરમ હો ચુકી ઇનકાર કીશેં કરતી મુજકો.
ચાંદબી—મેરે પ્યારેકે સાથ મએ કાટુંગી ખુસીમે દીન,
પડી એક પાનમે દશ લાખ મેં લેતી હું છીન.
હુમજાદખાન—બેવફા હો ચુકી આખર મુજેગી ગાના કીઆ,
દૌલત દશ લાખકી લેકે મુજે દીવાના કીઆ.
ચાંદબી—દરમાં દશ લાખકા નોકર મેરે ખાતે હયે,
તેરે જયસે તો મીઆ ઘરપે બહોત આતા હયે.
હુમજાદખાન—ખુન આતા હયે મુઝે લઉગા મયે દોનોકા જાન,
ફીરબી કહેતા હું કે ચાંદબી જરા તું માન.
ગુલખેરૂ—અબ મીઆ બહોત હુવા બધ કર ઝબા એ તેરી,
શેઠ મયે ચાંદકા ઔર એબી શેઠાની મેરી.
હુમજાદખાન—અએ ચાંદ લેકે દાંમ ફસાના નહી ભલા,
મેરે જીગરેકો જલાના નહી ભલા.
ચાંદબી—થી શરત મેરી મીઆં મેં રખતી હું શરમ,
નાહક કીઉ કરતા તેરા ગુશ્શો ગરમ.

ગુલખેરૂ—અએ ચાંદ ચાંદ અબ ઇનકો ઝીઆદા સતાના ખુબ નહીં એકે થોડે દીન હીઆ ઇનકો રહેનેદે ફીર રૂખશત કરેંગે.

ચાંદબી—તુમારી ખુશી હોતો રખો મયેતો નાખુશ હું.

ગુલખેરૂ—અએ જાન તું નાખુશ હયે તો હીઆ કોન રાજી હયે. (દીલમે) એ કવાબમે હડી કાએકુ ચેઇએ. (ચાંદબીકો) અએ ચાંદ ચાંદ અબતો બહોત ભુખ લગી હયે ખાના લેકે આ.

ચાંદબી—પ્યારે ઘરમે જાકે બયેઠો મએ ખાના લાતી હું.
હુમજાદખાન—હા અફસોસ આખર મયે નામુરાદ હુવા.

—બેત—

ઝરકી મહોબત ઝરકે તાએ, ઝરતો જગમે ખાર હયે
ઉસ જગોપે દેખો યારો, ઝરશે બેડા પાર હયે.

(બયેઠતાં હયે)

ગુલખેરૂ—માશુકોકી મીઠી બાતોપે દીલકો મત લોભા.
વોહ તુઝકો કહેતી નહી મીઆ વોહ ઝરકો કહેતી યાર હયે.

ચાંદબી—(એક બાજુપે) (બયેઠતી હે.)

—બેત—

લાઇ હું મએ શીશા ભર ઝહેરી શરાબ,
પીલાઉ ઠગ ચોરકુ આખર દમ કરૂ સીતાબ.
મયે આશક હું ઉનપે હયે મેરા દીલદાર,
ધન માલ દોલતકી નહી મુજે દરકાર.
જાઉ મયે જલ્દ ઔર કરૂ એ કામ,
ફીર મયે મેરા ફક્કડ મઝે કરીંગે સુબો ઔર શામ.

(ચોર ઔર ઠગકી બીચમે બયેઠતી હયે.)

ગુલખેરૂ—ચાંદ ચાંદ શરાબકા શીશા ઔર જામ મેરે પાસ લા મયે તુજે ભરકે પીલાઉ.

ચાંદબી—અએ પ્યારે બાદ મુદતશે મએને આપકા રોશન દીદાર દેખા હયે તો મયે મેરે હાથશે તુમે શરાબ પીલાઉ (ભરકે) લીજીએ મેહેરબાન.

ગુલખેરૂ—હા મેરી જાન. (પીતે પીતે) અઝબ ઝહેઝતકાં હમે એ શરાબ.

ફક્કડ—(પીસતે પીસતે) અબ હોગા તુમારા ખાના ખરાબ.

ચાંદબી—લીજીએ મેહેરબાંન.

ગુલખેરૂ—બશ ચાંદ અબ હમજાદખાનકો દે.

હુમજાદખાન—નહી નહી અઝીઝ તુજે ચાંદનીકી કસમ હયે તુહી નોશ કર.

ગુલખેરૂ—અએ ચાંદ તેરે કદમકે ખાતર મયે ફીરકે પીતા હું એ બગોંકા શરાબ.

કુક્કડ—આપ બરાબર હોગા તુમારા ખાના ખરાબ.

ચાંદબી—(હમજાદખાનકો) લીજીએ શેઠ.

હુમજાદખાન—હા સરકાર. (પીતા હયે)

કુક્કડ—(પીસતે પીસતે) ઠગજી તો પીવંતાને, ચોરજી તો મરંતા અછા, અછા, અછા.

ગુલખેરૂ—અએ ચાંદ અએ કએસા શરાબ મીલાયા મુઝકો (લથડતે લથડતે) કયા ઝહેરીથા શરાબ.

કુક્કડ—નહી નહી યએ તુમારા ખાના ખરાબ હોનેકા યએ હયે શરાબ. (પીસતા હયે)

હુમજાદખાન—અએ ચાંદની આખીરશ તને બેવફાઇકી લાનત, લાનત, હયે તેરી ઉલફતપે. (દમ આખર હોતા હયે.)

ગુલખેરૂ—અએ સનમ સંગદીલ બેવફા માશુક હજારો લાનત પડો તેરી આશનાઇપે.

ચાંદબી—હએ જનાબ કયા હુવા તુમકો ઔર પીતે હો શરાબ.

કુક્કડ—હાંહાં ચાંદની કરદે ખનોકા ખાના ખરાબ. (દીલમે) ફીર મએ અએશા આરામ કરૂગા, કબશે પીસતે પીસતે મેરે હાથમે છાલે પડ ગયે હયે.

ગુલખેરૂ—મેરા દમ લબોપે આયા ઔર તું કહેતીકે ઔર પીલો.

—બેત—

બેમુરવત બેરહેમ બેવફા હુંઇ તું આશના,
દીલ લગાયા જીસે ઉસકી હયે તું આશના.
(દોનો મર જાતે હયે)

—બેત—

(ચાંદની કુકડકે પાસ જાકે)

આ મેરે પાસ અએ મેરે પ્યારે અસરત,
તેરે દોસ્તોમેં દેતી હું મયે અપના દસ્ત.
કયામત તક કયામ રહે તેરી ઉલફત,
ખુદા ન ખાશતા નઆરે આફત.
નગયેરશે ગરજ હયે મુઝકો ઝીનહાર,
આજશે હું તેરી ઔર તું મેરા દીલદાર.

—બેત—

કુકડ—સુન એ ચાંદ તું હએ વફાદાર,
હયે જાન સચા મુઝપે તેરા પ્યાર.
કૌલ દે મુજકો તુ હોકે વફા,
કે હરગીઝ ગીરે ન મુજપે જફા.

—ગાના—

(ગર હમને દીલ સનમકો દીઆ—એ રાહ.)

ચાંદની—જફા ગીરે ન તુજપે જાન ઇએ જાનકી કસમ,
હરદમ રખુંગીઅરમોપે ઇમાનકી કશમ.
તેરે ખાતર પ્યારે મએને લી દેનોકી જાન,
અઝીઝ જાની તુ મેરા હયે જાનકી કસમ.
તું ગલેકા હાર હયે ઔર તું મેરા દીલદાર,
તું ઝીગરકા જાની હયે યાર પ્યારકી કસમ.
હીર લાલ મોતી તુમપે કરંગી ફીદા.
કુરબાન હોકે જાવું મેં ઝરો માલકી કસમ.

હએ મેરે આશનાવો જાન અબ શબ દાસ્ત છોડ દે ઔર અયેશ મજેશઓ રોજ મેરે સાથ કર. ચલ આ ઘરમે આકે બયેઠ મયે ખાના લાતી હું. (જાતી હયે)

ફુકડ—બહોત અચ્છા (ડપેરકે) હમે ફુકડ ખુબ હુશીઆરીશે રહેના નહી તો તેરીબી હાલત કબ્બુ અએશી હોગી (બીચારેકે) આહા ઇન બેરહેમ ઓરતને મેરી આંખોકે શામને દોનો આશકોકી જાન લી તો શચ હયે કે કબ્બુ મેરીબી જાન લે ઉનમે કુછ શક નહીં. કયુ કે એ બડી બેકદર ઓરત હયે કે ઇન બીચારો ફગને દશ લાખકી દોલત દી ઔર ચોરકી મહોબત બેશુમાર થી પર અપેશી મહોબત બુલ વો બેવફા હુઇ એ ફુકડ ખુબ ગોહોર કર કે તેરે લાએક નહી ઇએ ઓરતકે તું આશનાઇ કરે.

—બેત—

દીલ દીજે ઉસીકો જસે દીલકો દરકાર હો,
દીલ દીજે ઉસીકો જો આખર વફાદાર હો.
બેહયા ઓરતકો હરગીજ દીલ ન દીજીએ,
બેમુરવત માશુકશે આશનાઇ ન કીજીએ.
બેરેહમ બેશરમ બેકદર દેખી ઇએ ઓરત,
અપને આશકોકો મારને ન આઇ જરા ગેયેરત,

બશ અબ એહી તદબીર અછી લગતીકે ઇન ખનજરશે બીકા ગલા કાટલું ઔર દોવલત લેકે અપને ઘરકો ચલા જાઉ શી ખુનખાર ઔરતકો કતલ કરના શજાવર હયે·

(ખાના લેકે આતી હયે.)

ચાંદબી—ચલ આ પ્યારે ફુકડ ખાના ખા લે ઔર શરાબ પી લે ફીર અયેશી વ મજે કરીંગે.

ફુકડ—(ગુશેસે) ચુલેમે દાલ તેરા ખાના ઔર અંગાર લગા તેરે શરાબકો એ કમબખ્ત ઓરત થુ હયે તેરી ઉલફતપે એ બે શરમ ચાંદ. •

ચાંદબી—કયુ કયુ પ્યારે મુજેશે એશી કયાં ખતા હુઇ જે ઇશ કદર આપ બેજાર હુવે હો. (એક બાજુપે ખડી હયે)

ફૂકડ—અબે નાબકાર તેરા શુ મુજે મત બતા.

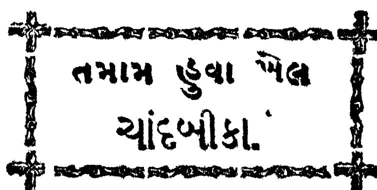
—બેત—

અયેશી ઓરતોશે હરગીજ ન કીજીએ મોહોબત,
બકદર પે શચાકી ન કીજીએ શોબત.
જેહાકી ઓરતોશે હોગે શબ બાહીર,
ન તો દાખલા હુએ ચાંદકા હયે હીઆ જાહીર.
આખર હુઇ બેવફા બાકે ધન માલ,
ચાંદકી મોહોબતમે દેખો હુએ હાલ.
મીજલશકે શાહેબો કરનાં ખુબ ખ્યાલ,
કેરડાકી શોબતમે હયે બુરે હાલ.

ચાંદબી—બશ બશ અએ પ્યારે નાહેક કયુ મુજે બદના કરતે હો મયેને ક્યાં તુમારા બીગાડા, ઔર કે નશી દાલત તુમારી ખાહ. જો હાશ કદર બેશરમીકે શુખન શુનાવે હો તુમપે જી દેતી હું ઔર તુમ બેઇમાન હો ખડે ખડે બાલાકે બાતા શુનાતે હો.

—બેત—

ફૂકડ—મારેગી મુજકો હુએ હયે કમ અકલ,
લે લે એ ચાંદ તેરી કરનીકે ફલ.

દીબાચો *

આ મારો ચાંદબીબીનો નાટક મુંબઈની [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] નામચીન થઇ [illegible] નાટક [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] તો પણ ઉત્તમ લખાણ તેની અંદર પુરતી [illegible] [illegible] મન ખેંચવા શીવાએ રહેલી નથી, તેથી [illegible] મનમાં એક એવો [illegible] થઇ પડયો છે.

મારી ચાંદબીબીની ચોપડી કાઢવાની ઈચ્છાનું આ મુખ્ય [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] આ [illegible] જેમ પ્રસીધ કરેલા ન હતા પણ [illegible] [illegible] [illegible] મદદથી અને મારા મીત્ર મીત્રોની મદદથી તથા [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] નાટક [illegible] [illegible] [illegible] હોવાથી તેને મેં બહારમાં લાવવાની હીમત લીધી છે. અને પુરતી આશા રાખું છું કે મારી કુદરતના [illegible] [illegible] [illegible] ઉપર મેળવેલી [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] જોઇએ.

લી૦ પાત્રી હીરજી લાલજી.

આ ચોપડી નીચલા ઠેકાણેથી મળશે.

ઠેકાણું—કાથા બજારમાં શા૦ મેઘજી રાજપાલ [illegible] [illegible] દુકાનેથી મળશે. તથા નવી મારકીટમાં [illegible] નાકા ઉપર બાલકીશન લખશીમણ બુક શેલરની દુકાનેથી મળશે.